

บทวิจารณ์หนังสือ
ทิศทางอนาคตประเทศไทยหลังโควิด

Book Reviews
Future Direction of Thailand after COVID

จิระวัฒน์ โรจนศิลป์¹
Chirawat Rodchanasin

Received: February 02, 2023

Revised: May 28, 2023

Accepted: May 29, 2023

ผู้เขียน: ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ประเวศ วะสี

จำนวน: 96 หน้า

ปีที่พิมพ์: 2564

ครั้งที่พิมพ์: ครั้งที่ 2

สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน

บทคัดย่อ

บทวิจารณ์หนังสือ “ทิศทางอนาคตประเทศไทยหลังโควิด” ของศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี พบว่า ในหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนมีแนวคิดที่จะถ่ายทอดเรื่องราวของประเทศ

¹ โรงเรียนพิบูลวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี; Pibulwittthayalai School
The Secondary Educational Service Area Office Lopburi
Corresponding author, E-mail: chirawat.rodchanasin@gmail.com

ไทยหลังการผ่านพ้นวิกฤตโควิด ด้วยการทำตามระบบโครงสร้างของมรรควิธี 12 ประการ โดยถ่ายทอดผ่านประสบการณ์ของผู้เขียนเองในแง่มุมต่าง ๆ ให้ทุกคนในสังคมได้ร่วมกันคิด และวางแผนอนาคตประเทศไทยไปพร้อมกัน โดยยึดหลักทางสายกลางหรือสายปัญญา ซึ่งได้แบ่งเนื้อหาของหนังสือออกเป็น 13 ตอนด้วยกัน ได้แก่ 1) บุพบท-โอกาสที่ดีที่สุดในประวัติศาสตร์ 2) มรรควิธีที่ 1 จัดเวทีทิศทางอนาคตประเทศไทยหลังโควิดกันอย่างหลากหลายมาก ๆ 3) มรรควิธีที่ 2 การเปลี่ยนใหญ่ที่สุด คือ การเปลี่ยนทิวทัศน์หรือการเห็น 4) มรรควิธีที่ 3 วิถีคิดใหม่-วิถีคิดสายกลาง 5) มรรควิธีที่ 4 พลังพลเมืองที่ตื่นรู้และกัมมันตะ 6) มรรควิธีที่ 5 เปลี่ยนโครงสร้างของประเทศจากโครงสร้างอำนาจเป็นโครงสร้างทางปัญญา 7) มรรควิธีที่ 6 สร้างพระเจดีย์จากฐาน 8) มรรควิธีที่ 7 ระบบเศรษฐกิจใหม่ 9) มรรควิธีที่ 8 ระบบการศึกษาใหม่ 10) มรรควิธีที่ 9 ระบบการเมืองใหม่ 11) มรรควิธีที่ 10 พลังทางศาสนา 12) มรรควิธีที่ 11 ระบบข้อมูลข่าวสาร และการสื่อสารที่ทำให้รู้ความจริงทั่วถึง 13) มรรควิธีที่ 12 สุขภาพ คือ ทั้งหมด อีกทั้งยังให้ข้อคิดธรรมะที่สำคัญในการนำมาประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวันอีกมากมาย เพื่อช่วยให้ผู้ที่สนใจนำหลักของมรรควิธี 12 ประการมาจัดการแก้ไขปัญหาโดยใช้ปัญญาและทางสายกลางเป็นที่ตั้ง เพื่อเป็นแนวทางในการนำมาปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันได้

คำสำคัญ: ทิศทาง, อนาคต, ประเทศไทย, โควิด, มรรควิธี 12 ประการ

Abstract

Book reviews entitled "Future Direction of Thailand after COVID" by Professor Dr. Prawet Wasi found that in this book, the author had an idea to convey the story of Thailand after the COVID crisis by following the structure of the 12 ways, conveyed through the author's own experience in various aspects for everyone in society to think together and plan the future of Thailand together by adhering to the middle path or the wisdom path which divided the contents of the book into 13 chapters as follows: 1) prologue - the best opportunity in history; 2) method 1: arrange a stage for the future direction of Thailand after COVID in a wide variety of ways; 3) method 2; the biggest change is to change one's views or see; 4) method 3; new way of thinking - middle way of thinking; 5) method 4: active citizen power and Kammananta; 6) method 5: to change the country's structure from a power structure to an

intellectual structure; 7) method 6: the way to build the pagoda from the base; 8) method 7: new economic system; 9) method 8: new education system; 10) method 9: new political system; 11) method 10: religious power; 12) method 11: information system and communication that made it possible to know the truth thoroughly; 13) method 12: health was all. It also provided many important Dhamma idea that can be applied in daily life. In order to help those who were interested in applying the principles of the 12 ways to solve problems by using wisdom and the middle path as the main to be a guideline for being able to be put into practice in daily life.

Keywords: Direction, Future, Thailand, COVID, 12 Ways

บทนำ

หนังสือ “ทิศทางอนาคตประเทศไทยหลังโควิด” เล่มนี้ของศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี เป็นหนังสือที่มีแนวคิดทฤษฎีที่หลากหลาย ผู้เขียนได้ถ่ายทอดเรื่องราวที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและได้มีการยกตัวอย่างปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในโลกปัจจุบัน นำมาเขียนร้อยเรียงเรื่องราวและอธิบายความหมายได้ทั้ง 2 แนวคิด ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดฝั่งวิทยาศาสตร์ หรือแนวคิดฝั่งธรรมะทั้ง 2 แนวคิดล้วนแล้วแต่มีเหตุมีผลเป็นตัวประกอบ โดยยกหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ ที่สอดแทรกอยู่ในพระพุทธศาสนา อันเป็นศาสนาที่ประชาชนคนไทยให้ความเคารพนับถือ ซึ่งใช้การยกตัวอย่าง ผ่านการเปรียบเทียบตามปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั่วโลกและในปัจจุบัน ปรากฏการณ์ที่ทำให้คนทั่วโลกตื่นรู้มากที่สุด นั่นคือวิกฤติโควิดที่เราทุกคนกำลังเผชิญอยู่ในความเห็นของผู้เขียนเมื่อเราติดโควิดโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ผู้ที่รู้ตัวว่าติดเชื้อโรคนี” ซึ่งอยู่ในสภาพของ “ผู้ป่วย” ซึ่งต้องมี “คุณธรรมของผู้ป่วย” คอยกำกับดูแลดังที่พระพุทธองค์แสดงไว้ว่า คุณธรรมหรือข้อปฏิบัติสำหรับผู้ป่วยที่พยาบาลได้ง่ายมี 5 ประการ คือ 1) ทำความสบาย 2) รู้ประมาณในความสบาย 3) รับประทานยา 4) บอกอาการใช้ตามความจริงแก่พยาบาลใช้ที่มุ่งประโยชน์ คือ บอกอาการใช้ที่กำเริบว่ากำเริบ อาการใช้ที่ทุเลาว่าทุเลา อาการใช้ที่ทรงอยู่ว่าทรงอยู่ 5) เป็นคนอดทนความรู้สึกทางกายที่เกิดขึ้น เป็นทุกข์แสนสาหัสกล้าแข็ง เผ็ดร้อน ไม่น่ายินดี ไม่น่าพอใจ แทบจะคร่ำชีวิต (วิ.ม. (ไทย) 5/366/214-243) ส่วนการปฏิบัติตนหลังโควิดท่านได้ให้ข้อคิดว่า หลังวิกฤติโควิด ประชาชนทั่วโลกรวมถึงประชาชนคนไทย จะใช้วิธีการใดของมรรควิธี 12

ประการ มาจัดการแก้ไขปัญหาโดยใช้ปัญญาและทางสายกลางเป็นที่ตั้ง เพื่อเป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลงประเทศไทย

สาระสำคัญของเนื้อหา

เนื้อหาหนังสือเรื่อง “ทิศทางอนาคตประเทศไทยหลังโควิด” ของประเวศ วะสี เป็นหนังสือที่มีแนวคิดทฤษฎีที่หลากหลาย ผู้เขียนได้มีการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เข้ามาปรับใช้และแฝงอยู่ในทุกแนวคิด ควบคู่ไปกับหลักการทางวิทยาศาสตร์ได้อย่างลงตัว โดยผู้เขียนจะเน้นการสอนเกี่ยวกับการตื่นรู้ และการอยู่บนโลกแห่งความเป็นจริงซึ่งจะทำให้ผู้อ่านได้ไตร่ตรองและคิดตาม ซึ่งผู้วิจารณ์ได้สรุปให้เห็นแก่นของเนื้อหาแต่ละบทดังนี้

บุพบท-โอกาสดีที่สุดในประวัติศาสตร์

เราเคยได้ยินคำว่า วิฤตคือโอกาส แต่เมื่อวิฤตมาถึงจริง ๆ คุณคิดว่าประเทศไทยจะรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างไร และจะมีทั้งฝ่ายที่ได้เปรียบและเสียเปรียบอยู่ในวิฤตโควิดแบบนี้เสมอ ซึ่งส่งผลสะท้อนทั่วยุทธศาสตร์โลกในทุก ๆ มิติ ทำให้จิตสำนึกที่ทำให้มนุษย์จำนวนมากตื่นรู้ขึ้นพร้อม ๆ กัน หรืออาจจะใช้คำว่า “COVID-CoAwakening” หรือโควิด-จิตตื่นรู้ร่วมกัน การที่คนจำนวนมากตื่นรู้มาพร้อมกันเป็นโอกาสที่ดีที่สังคมจะมีการปรับเปลี่ยนครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ของชาติ ดังนั้นแล้วคนไทยจึงต้องร่วมมือร่วมใจและใช้โอกาสนี้ในการปรับเปลี่ยนประเทศไทยให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ไม่ควรทำอะไรเล็ก ๆ หรือปล่อยให้เสียโอกาสและจะแก้วิฤตไม่ได้จริง คนไทยทั้งประเทศจึงต้องมีความฝันใหญ่หรือที่เรียกกันว่า Big Dream Thailand จงกำหนดจินตนาการและความคิดให้ใหญ่ เพื่อจะมุ่งไปสู่ความสำเร็จได้ในอนาคตและจงคิดไว้เสมอว่าเราอย่ารังเกียจจินตนาการหรือฝันอันยิ่งใหญ่ ซึ่งเป็นพลังบวกอย่างยิ่งที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนและฝ่าฟันทุกข้อจำกัดของจินตนาการโดยจะทำให้จินตนาการไม่มีข้อจำกัดและเป็นไปได้ ฉะนั้นคนไทยทั้งหมดควรมีความฝันที่ใหญ่ที่สุด โดยถ้าหากท่านได้ลองทำตามข้อเสนอตามมรรควิธี 12 ประการ ก็จะทำให้ท่านไปสู่เส้นทางแห่งอนาคตของประเทศไทยหลังโควิดได้อย่างแน่นอน

มรรควิธีที่ 1 จัดเวทีทิศทางอนาคตประเทศไทยหลังโควิดกันอย่างหลากหลายมาก ๆ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพเป็นอย่างมาก โดยเห็นได้จากประเทศไทยมีทรัพยากรมนุษย์ที่เต็มไปด้วยความพร้อมทางด้านกระบวนการคิด ดังนั้นประเทศไทยจึงควรจัดเวทีเพื่อระดมจินตนาการวิคิดวิธีการที่จะทำให้สำเร็จในการร่วมกันแก้ไขปัญหาสถานการณ์หลังวิฤตโควิด เพื่อให้ต่างชาติดอมรับภาพจำประเทศไทยที่ดีที่สุด โดยใช้จินตนาการของแต่ละคนที่แตกต่างกันมารวมกันเป็นหนึ่งมีจุดมุ่งไปสู่จุดหมายเดียวกัน โดยยึดหลักธรรมคำสอน

เป็นที่ตั้งซึ่งประเทศไทยได้มีพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมคำชูประเทศชาติ จึงเปรียบได้ว่าประเทศไทยเป็นเมืองธรรมเมืองทองและคำว่า “เป็นธรรม” หมายถึง ถูกต้องหรือตรงกับความจริงของธรรมชาติ ความถูกต้องหมายถึงถูกต้องในทุกมิติทั้งความเห็นถูก ความคิดถูก เศรษฐกิจถูก การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมถูก การเมืองการปกครองถูก เป็นต้น จึงรวมกันเป็นแผ่นดินที่ต้องมีธรรมหรือความถูกต้อง เป็นตัวนำประเทศ ดังพระปฐมบรมราชโองการของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่ได้กล่าวไว้ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” นี่คือหลักแนวคิดที่จะใช้ในการระดมความคิดและสามารถลงรายละเอียดได้ต่อไปว่า จะนำความถูกต้องเป็นธรรมที่สมบูรณ์ไปพร้อมกันจะต้องประกอบด้วยอะไรบ้างและมีวิธีการเผยแพร่ทิศทางอนาคตของประเทศไทยหลังโควิดได้จากการระดมความคิดต่อไปได้อย่างไรจนเกิดเป็นกระแสนิยมหรือชาตินิยม

มรรควิธีที่ 2 การเปลี่ยนใหญ่ที่สุดคือการเปลี่ยนวิถีหรือการเห็น

ทฤษฎี แปลว่า เห็น หรือรับรู้ (Perception) เพราะการเห็นทำให้เราได้รับรู้ ว่าอะไรที่เกิดขึ้นและจะเกิดขึ้นไปตามนั้น เมื่อสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นไปตามที่คาดหวัง จึงทำให้การเห็นหรือทฤษฎี มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ถ้าพูดตามความจริงแล้วหากเห็นความถูกต้องตามความเป็นจริงจะเรียกว่า สัมมาทฤษฎี คือการทำให้ถูกต้องให้ถูก แต่ถ้าเห็นผิดไปจากความจริง จะเรียกว่ามิจฉาทฤษฎี คือการทำให้คิดผิดทำผิดเป็นปัญหาที่อยู่ภายในโลกและจะคงอยู่ตลอดไป มีชาวยุโรปค้นพบความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ที่ทำให้มีอำนาจอันมหัศจรรย์นำไปสู่ความเจริญต่าง ๆ อย่างเหลือเชื่อแต่จะมีการเห็นผิด อันนำไปสู่การเสื่อมเสียสมดุลอย่างรุนแรงหรือเกิดวิกฤติ สิ่งที่เห็นผิดนั้นคือ เวลา ดังนั้นแล้วทุกสรรพสิ่ง เชื่อมโยงไปสู่ความเป็นองค์รวมเดียวกันเสมือนร่างกายของคนเราที่ประกอบด้วยเซลล์อวัยวะต่าง ๆ มากมายหลายชนิด ทั้งหมดทั้งมวลนี้ย่อมเชื่อมโยงเป็นองค์รวมเดียวกันคือชีวิต ความเป็นองค์รวมคือชีวิต เกิดคุณสมบัติใหม่อันอัศจรรย์เหลือเชื่อเหนือวัตถุ คือเซลล์และอวัยวะที่เป็นส่วนย่อย และเมื่อเซลล์ทุกเซลล์มีสำนึกแห่งองค์รวม ก็จะเกิดบูรณาภาพและดุลยภาพ ซึ่งจะเป็นตัวที่กำหนดความสุข ซึ่งเป็นปกติสุขอย่างยั่งยืน แต่เมื่อเซลล์มะเร็งเป็นตัวอย่างของการสูญเสียความสำนึกแห่งองค์รวมจึงทำให้มีการแบ่งแยกส่วนเป็นเอกเทศ ไม่มีสำนึกถึงองค์รวมหรือเหตุแห่งการทำให้เสียสมดุลแห่งองค์รวม คือ ไม่ปกติสุขและไม่ยั่งยืน ดังนั้นแล้วโลกก็เหมือนเซลล์ร่างกาย โลกจะหายวิกฤติไม่ว่าจะมีการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเท่าใด トラบใดที่มนุษย์ยังมีพิธีที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับความจริงตามธรรมชาติ หรือการเข้าถึงตามธรรมชาติ คือการตื่นรู้ความจริงหรือที่เรียกว่าจิตสำนึกมาก ซึ่งเป็นจิตสำนึกใหญ่ เพราะธรรมชาติส่วนใหญ่เติบโตไม่มีที่สิ้นสุด หลุดออกจากสภาพจิตที่เล็ก ๆ ที่ปิดอยู่ในความคับแคบของส่วนเสี้ยวต่าง ๆ ดังนั้นแล้วจิตที่ติดอยู่ในที่คับแคบก็เหมือนคนที่ติดคุก ไม่มีอิสรภาพไม่สามารถที่จะแสดงศักยภาพต่าง ๆ ให้ทุกคนได้เห็นและรับรู้ได้

แต่เมื่อหลุดไปสู่ความจริงตามธรรมชาติ เราจะเกิดอิสรภาพและความสุขอันลึกล้ำ เพราะฉะนั้นการปรับเปลี่ยนทิวทัศน์หรือการตื่นรู้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ที่จะป้อนพลังนำไปสู่ยุคใหม่ของมนุษยชาติ เพื่อช่วยให้กันทำความเข้าใจและตื่นรู้ไปด้วยกันด้วยวิธีต่าง ๆ จะเกิดการส่งเสริมและเกิดการตระหนักรู้ เมื่อเกิดการตระหนักรู้แล้วนั้นจะมีแรงจูงใจสูงเป็นอันดับมาก มีการเก็บความสุขอันลึกล้ำ ความงาม และไมตรีจิตอันไพศาลที่เกิดขึ้น และนี่จึงเรียกว่า การเข้าถึงสิ่งสูงสุด คือ ความจริง ความดีและความงาม เมื่อทั้งสามอยู่ด้วยกัน ความจริงคือสิ่งสูงสุดที่มีศักยภาพและการเข้าถึงสูงสุด ดังคำกล่าวตามจารึกเสาพระเจ้าอโศก ที่ปาอิสิปตนมฤคทายวันที่ว่า “ความจริงมีชัยเหนือทุกสิ่ง”

มรรควิธีที่ 3 วิถีดั้งเดิม วิถีดั้งทางสายกลาง

การที่มนุษย์มีความคิด หรือชุดความคิดแบบเก่าจะทำให้เกิดสิ่งที่ผิด หรือที่เราเรียกว่าเกิดการเห็นแบบแยกส่วนจะไม่สามารถมองเห็นได้ทั้งหมด แต่จะมองเห็นเพียงแค่องค์รวม การมองเห็นแบบแยกส่วนก็จะนำไปสู่ชุดความคิดแบบแยกส่วน คือคิดแบบตายตัวเมื่อคิดแบบตายตัวแล้วนั้น จะแบ่งเป็นข้างเป็นขั้วขัดแย้งกันจึงเกิดเป็นสาเหตุแห่งการทำลายล้าง ดังตัวอย่างที่เห็นในประวัติศาสตร์ของยุโรป ที่เต็มไปด้วยสงครามหรือความเชื่อที่แตกต่างกัน นำไปสู่การเข่นฆ่า การทำสงคราม ได้ง่าย ๆ ในขณะที่ประเทศอินเดียครั้งพุทธกาล มีลัทธิความเชื่อใหญ่ อยู่ 6-7 สำนัก แต่ละสำนักก็จะอยู่เคียงข้างปะปนกันไม่มีการจับอาวุธเหมือนในยุโรป เมื่อเกิดลัทธิคอมมิวนิสต์ขึ้นมาเพื่อต่อต้านลัทธิทุนนิยม ก็เกิดการต่อสู้กันขนานใหญ่ เกิดทั้งสงครามร้อนและสงครามเย็น จนโลกทั้งใบเกือบถูกทำลาย สงครามโลก 2 ครั้งก็เกิดขึ้นในยุโรป เนื่องจากยุโรปมีอำนาจมากที่สุด จึงส่งผลกระทบต่องานวิจัยแบบแบ่งข้างแบ่งขั้วออกไปทั่วโลก เป็นการใช้ในกิจการทั้งหลายการพัฒนาต่าง ๆ ในโลก จึงทำแบบแยกส่วนไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจการเมืองการศึกษา รวมถึงการจัดการด้านขยะที่เกิดขึ้นจากอุตสาหกรรมก็ทำแบบแยกส่วน เมื่อเรามองเห็นในธรรมชาติจะไม่มีของเสียหรือขยะที่ส่งผลกระทบต่อโลก หากเราลองมองย้อนเข้ามาใกล้ตัวเองมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่าการศึกษาในประเทศไทยก็ทำแบบ แยกส่วนไปเอาวิชาเป็นตัวตั้งแยกออกจากความจริงของชีวิต ซึ่งสัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อม ชุมชน วัฒนธรรม สุนทรียธรรม การดูแลรักษาสุขภาพและการพัฒนาจิตใจ ให้ประชาชนได้เข้าถึงการศึกษามากยิ่งขึ้น เมื่อคนในประเทศต่างไปศึกษาในประเทศตะวันตก ซึ่งถือว่าศิวิไลซ์ก็ไปปรับวิธีคิดแบบแยกส่วนของเข้ามาโดยอัตโนมัติ แล้วนำมาทะนงตนกันว่ามีวิธีคิดเฉียบแหลม โดยไม่รู้ตัวมาก่อนว่าอยู่บนวิธีคิดแบบแยกส่วน อันนี้มีต้นตอมาจากการเห็นผิด ดังที่กล่าวข้างต้นจึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการเสียสมดุลของบ้านเมืองตนเอง แต่ถ้าหากเราใช้วิธีคิดแบบทางสายกลาง คือวิธีคิดตามความจริงของธรรมชาติ ซึ่งเป็นกระแสของความเป็นเหตุเป็นผล ไม่มีอารมณ์หรืออคติเข้าไปเจือปน เป็นกระแสของความเป็นเหตุ ปัจจัยหรือกระแสของความเป็นเหตุ

เป็นผลอย่างต่อเนื่อง จึงสังเกตได้ว่าไม่มีจุดเริ่มต้นไม่มีจุดสิ้นสุด จึงไม่มีสถานะสุดโต่ง อันเป็นที่มาของการเรียกว่าทางสายกลาง และความเป็นเหตุเป็นปัจจัยต่อเนื่องกันไป ไม่มีส่วนใดแยกตัวออกเป็นเอกเทศ โดยไม่สัมพันธ์กับส่วนอื่น วิธีคิดแบบทางสายกลางนั้นถูกนำมาเผยแพร่โดยพระพุทธองค์พระพุทธองค์ไม่ได้เป็นผู้สร้าง แต่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติในพระสูตรที่ปัจจยตาสมุปปาทว่าพระตถาคตทั้งหลายจะบังเกิดขึ้นก็ตามหรือไม่บังเกิดขึ้นก็ตามธรรมชาติ ย่อมตั้งอยู่แล้วนั้นเทียวใคร ๆ ก็ค้นพบความจริงตามธรรมชาตินี้ได้โดยจะรู้จักหรือไม่รู้จักพระพุทธเจ้าก็ตาม ทางสายกลางจึงเป็นวิทยาศาสตร์ อย่างยิ่งใหญ่มากกว่าเพราะต้องปราศจากอคติจริง ๆ จึงจะเข้าถึงทางสายปัญญานี้ได้ในประเทศไทยมีปัญหาชนชาวพุทธอยู่มากทั้งที่เป็นสงฆ์ หรือเป็นฆราวาสก็สามารถที่จะนำวิธีคิดแบบทางสายกลาง ไปใช้ในกิจการและการพัฒนาทั้งหลายเพื่อให้เป็นไปได้อย่างราบรื่น

มรรควิธีที่ 4 พลังพลเมืองที่ตื่นรู้และกัมมันตะ

ปกติโดยทั่วไปราษฎรจะตกอยู่ภายใต้การปกครองด้วยอำนาจ ไม่มีศักดิ์ศรีไม่มีศักยภาพ มีฐานะที่เป็นธาตุบางเป็นไพรบ้าง ถูกเกณฑ์ไปใช้แรงงานโดยมีเจ้าขุนมูลนายหรือหลวง เป็นผู้เกณฑ์ไปทำสงคราม โดยใช้มายาคติต่าง ๆ ในสังคมไทย เข้ามาชักชวน หลอกล่อ จึงทำให้ส่งผลกระทบต่อสังคมไทย ทำให้คนทั้งหลายเป็นประดุจ ติดอยู่ในคุกที่มองไม่เห็นรู้สึกด้อยศักดิ์ศรีด้อยศักยภาพ ไม่มีส่วนร่วมในการปกครองบ้านเมือง ในสภาพอย่างนี้แม้ประชาธิปไตยเป็นตัวตั้งและเป็นกลไกสำคัญของประเทศ ก็ไม่เอื้ออำนวยผลให้เศรษฐกิจดีการเมืองดีและศีลธรรมดีได้ในความเป็นจริง (มายาคติคือ ความไม่จริง) ทุกคนมีคุณค่าและศักดิ์ศรีรวมถึงศักยภาพของความเป็นมนุษย์อยู่ในตัวตน และหากมนุษย์ทุกคนเกิดสำนึกกระลึกรู้ในคุณค่าของตน ก็จะทำให้ตนเองหลุดออกจากคุกแห่งมายาคติ ที่กักขังเขาไว้ เป็นอิสระมีความสุขอย่างลึกซึ้ง และตระหนักถึงศักยภาพตนเองที่จะทำอะไรดี ๆ รวมถึงการเกิดเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ ที่สามารถรวมตัว ร่วมคิดร่วมทำเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง อันจะนำพาประเทศให้พัฒนาได้อย่างหลากหลาย จากโครงสร้างสังคมเปลี่ยนจากสังคมทางดิ่ง เป็นสังคมทางราบ หรือสังคมที่สัมพันธ์กันด้วยความเสมอภาคและภราดรภาพ เป็นประชาสังคม (Civil Society) ในส่วนของสังคมทางดิ่ง เศรษฐกิจจะไม่ดีการเมืองจะไม่ดีศีลธรรมจะไม่ดี ไม่มีการเคลียร์ของศาสนาศีลธรรม อย่างเช่นเมืองไทยเป็นเมืองพุทธ พุทธศาสนาเป็นของคนดี แต่ศีลธรรมไม่ดีเพราะเป็นสังคมทางดิ่ง ฉะนั้นต้องทำความเข้าใจและส่งเสริมทุกวิถีทางที่ทำให้เกิดพลังพลเมืองตื่นรู้ ซึ่งเป็นปัจจัยทำให้เศรษฐกิจดี การเมืองดีและศีลธรรมดีหรือเกิดสังคมที่มีความถูกต้องเป็นธรรม หากทุกคนในประเทศ เกิดสำนึกกระลึกรู้ ในคุณค่าและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ของตน จะหลุดออกจากคุกแห่งมายาสติที่กักขังเราไว้ได้ในที่สุด

มรรควิธีที่ 5 เปลี่ยนโครงสร้างของประเทศจากโครงสร้างอำนาจเป็นโครงสร้างทางปัญญา จะเห็นได้ว่าอุปสรรคที่สำคัญที่สุด ที่จะนำพาประเทศไทยไปสู่การเจริญก้าวหน้าอย่างแท้จริง เกิดจากสังคมที่ถูกต้องเป็นธรรม หรือการปรับเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจ ประเทศไทยผูกกับโครงสร้างอำนาจมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมา สังคมไทยมีวัฒนธรรมเชิงอำนาจ คือ คิดเชิงอำนาจ มีสัมพันธภาพเชิงอำนาจและมีระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองเป็นโครงสร้างอำนาจ เมื่อโครงสร้างอำนาจเริ่มมีอิทธิพลกับการใช้ชีวิตในสังคม โครงสร้างอำนาจจะทำให้เกิดการบีบคั้นจนทำให้เกิดการขัดแย้ง หรือมีทุกขภาวะ มีการเรียนรู้ย่อมมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปในทางลบ ยิ่งในสังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่ซับซ้อนมีหลากหลายปัญหา ที่จะต้องเร่งในการแก้ไขและปรับเปลี่ยน การใช้อำนาจยังไม่ได้ผลกับชนกลุ่มใหญ่ในปัจจุบัน ไม่มีรัฐบาลใด ๆ ที่จะแก้ปัญหาได้ บ้านเมืองไทยจึงเกิดปัญหาสะสมมากขึ้นเรื่อย ๆ จนเกิดวิกฤตีก่อนที่โควิดจะแพร่ระบาด การเปลี่ยนโครงสร้างของประเทศ จากโครงสร้างอำนาจเป็นโครงสร้างทางปัญญา จึงจำเป็นต่อการขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่อนาคตที่มีความถูกต้องเป็นธรรม เพื่อแก้ปัญหาโครงสร้างอำนาจซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ที่สุด และยากที่สุดเพราะระบบอำนาจนั้นเบ็ดเสร็จมีพลังรอบด้าน อำนาจสามารถบังคับใช้กฎหมายติดอาวุธ กำหนดการใช้ทรัพยากรการสื่อสารการทำสงคราม รวมไปถึงอำนาจด้านวัฒนธรรม เมื่อมีอำนาจเบ็ดเสร็จขณะนี้ถึงได้มีความไม่ถูกต้องในการนำทางและใช้แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการทำลายล้างการต่อต้านได้อย่างง่ายดาย บนถนนสายประวัติศาสตร์เรียวลาดด้วยกระดูกของนักอุดมคติที่มีการต่อสู้เพื่อความยุติธรรมและความเป็นธรรม เช่น จิตร ภูมิศักดิ์ เทียนผู้ทรงธรรมที่ตายในราวป่า นายปรีดี พนมยงค์ ก็เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีอุดมคติอันแรงกล้า ด้วยอายุเพียง 30 ปีเศษ เมื่อคิดเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นสามัญชนที่ฉลาด ที่ขึ้นไปดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และนายกรัฐมนตรี แต่อำนาจของคณะราษฎรอยู่ได้แค่สิบห้าปี ก็ถูกโครงสร้างอำนาจเก่าซึ่งมีพลังมากกว่าเอาคืนไป ดังนั้นคนรุ่นใหม่ในปัจจุบันจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจเป็นโครงสร้างทางปัญญา เมื่อเกิดปัญหาแล้วปัญญาจะทำหน้าที่เปลี่ยนจากเรื่องร้ายให้กลายเป็นดีเป็นเรื่องที่รื่นรมย์ และมีความสุขเพราะปัญญาทำให้เกิดความแจ่มแจ้ง ความแจ่มแจ้งทำให้เกิดความสุข ตรงข้ามกับสัมพันธภาพเชิงอำนาจซึ่งก่อให้เกิดความบีบคั้นทุกขภาวะ ความขัดแย้ง และความรุนแรง ดังนั้นขอให้ช่วยกันทำความเข้าใจ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ ประเทศไทยจะเปลี่ยนแปลงโดยสันติ จากโครงสร้างอำนาจเป็นโครงสร้างทางปัญญา มีสมรรถนะทางปัญญาสูงที่จะพัฒนาบ้านเมืองไปสู่ความเป็นธรรมโดยสันติ เป็นสันติวาทโดยแท้

มรรควิธี ที่ 6 สร้างพระเจดีย์จากฐาน

เปรียบเทียบการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศ ที่เริ่มจากการพัฒนาระบบเศรษฐกิจโดยเปรียบเทียบการพัฒนาประจักษ์พยาน “สร้างพระเจดีย์จากยอด” คือทำอะไรก็จะเอาแต่ด้านบนให้มันเติบโตมากที่สุด แล้วมันจะได้กระเด็นลงมาข้างล่างเพียงเล็กน้อย หากเปรียบเทียบการศึกษาก็จะเอาแต่ข้างบน มุ่งให้คนจบปริญญาให้มาก ๆ หากเปรียบเทียบเมืองก็จะเอาแต่ประชาธิปไตยระดับชาติ โดยทั้งหมดทิ้งฐานหรือทำลายฐานให้อ่อนแอ เมื่อไม่มีฐานรองรับ โครงสร้างข้างบนก็จะค่อย ๆ พังทลายลงมา “พระเจดีย์สร้างจากยอดไม่ได้” เปรียบเสมือนดังทุกสิ่งทุกอย่างจะต้องค่อย ๆ สร้างจากฐาน เช่นเดียวกับการศึกษาเป็นฐานรากของมนุษย์ หากมนุษย์ทุกคนได้รับการศึกษาที่ดีเป็นพื้นฐานก็จะนำพาชีวิตของคนเราไปสู่จุดสูงสุด ดังนั้นโครงสร้างทุกชนิด ของฐานจะต้องกว้างแข็งแรงรองรับได้อย่างมั่นคง และฐานของประเทศ คือชุมชนท้องถิ่นอันกว้างใหญ่ไพศาล สังคมข้างบนกับสังคมข้างล่างไม่เหมือนกัน สังคมข้างล่างเป็นภาคที่เป็นจริง ในขณะที่สังคมข้างบนเป็นภาคที่เป็นมายาคติแฝงอยู่ ซึ่งในแต่ละสังคม จะมีการใช้ชีวิตชีวิตที่แตกต่างกัน เรียกองค์ประกอบของสิ่งนี้ว่า วัฒนธรรม ดังนั้นจึงมีความแตกต่างตั้งแต่ความเชื่อ ภาษา การอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นธรรม คำว่าวัฒนธรรมไม่ได้หมายถึงศิลปวัตถุ หรือการร้องรำทำเพลงเท่านั้นแต่หมายถึงวิถีชีวิตที่ใช้ชีวิตร่วมกัน อันสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมดังกล่าว แน่นอนว่าหากมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มจะต้องมีวัฒนธรรม มีการติดต่อค้าขายที่เชื่อมโยงกันทั่วโลกมีการใช้เทคโนโลยีระบบการเงินที่สามารถเคลื่อนไหวยรอบโลกด้วยความเร็วของแสง รวมไปถึงการรับรู้ข่าวสาร ที่สามารถรับรู้ได้อย่างรวดเร็วรุนแรง หรือที่เรียกกันว่าปรากฏการณ์ผีเสื้อกระพือปีก (Butterfly Effect) เป็นจุดที่ทำให้คนส่วนใหญ่ ได้รับผลกระทบจากกรรมที่ตนไม่ได้ก่อ เมื่อการพัฒนาที่เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจดำเนินไปความเหลื่อมล้ำระหว่างคนมีมากขึ้น เพราะสาเหตุมาจากสังคมข้างบนประสบความสำเร็จ ความล้มเหลวในการพัฒนาศีลธรรม ระหว่างคนกับคน คนกับสิ่งแวดล้อม ดังจะเห็นได้ในระบบชุมชนที่เรียกว่า ศีลธรรมชุมชน ฉะนั้นเมื่อประเทศไทยยังใช้การพัฒนาแบบการสร้างพระเจดีย์จากยอด ด้วยการทอดทิ้งหรือทำลายฐานให้อ่อนแอ จึงเป็นจุดที่ผิดพลาด อันนำมาสู่สถานการณ์ของประเทศไทยในปัจจุบัน ฉะนั้น ประเทศไทยจะต้องมีการสร้างพระเจดีย์จากฐาน ด้วยการสร้างความเข้าใจ สร้างความเข้าถึงและพัฒนา ตามพระราชดำริสของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ซึ่งชี้แนะแนวทางการสร้างพระเจดีย์จากฐานด้วยวิธีต่าง ๆ หากประชาชนคนไทยปฏิบัติตามเราทุกคนจะอยู่รอดและปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเป็นปกติสุข เพราะประเทศไทยเป็นประเทศที่มีผู้คนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ มีความถูกต้องเป็นธรรมและงดงาม

มรรควิธีที่ 7 ระบบเศรษฐกิจใหม่

บนโลกใบนี้จะมีการพัฒนาระบบเศรษฐกิจ ให้ขับเคลื่อนไปควบคู่กับการพัฒนาประเทศ โดยนำหลักการในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจ จากนักเศรษฐศาสตร์ที่เก่งระดับโลก และหลายคนที่ได้รับรางวัลโนเบล แต่หากการพัฒนาระบบเศรษฐกิจที่ยังคงใช้ในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าเกิดความเหลื่อมล้ำ ไม่ว่าจะเป็นความไม่เป็นธรรม ซึ่งส่งผลกระทบมากมายมหาศาล ไม่สามารถก้าวข้ามได้ด้วยระบบเศรษฐกิจแบบเดิม ๆ ตามคำพูดที่ว่า คุณไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยวิธีการที่ก่อให้เกิดปัญหานั้น

1. ระบบเศรษฐกิจที่ผิดเกิดจากฐานความคิดที่ผิด เพราะฉะนั้นระบบเศรษฐกิจจึงเป็นเสมือนระบบสุบฉีดโลหิต เพื่อไปหล่อเลี้ยงร่างกายอย่างทั่วถึงเป็นธรรมและถูกต้อง

2. เมื่อมีการเห็นอย่างถูกต้องเกิดจากความคิดที่ถูกต้อง เพราะฉะนั้นระบบเศรษฐกิจจึงเปรียบเสมือนระบบสุบฉีดโลหิตไปหล่อเลี้ยงทุกส่วนของร่างกายอย่างทั่วถึงทันกาล จะไม่ทำให้ส่วนใดส่วนหนึ่งขาดเลือดไม่ได้ เราก็จะสามารถออกแบบระบบเศรษฐกิจกระบวนทัศน์ ไม่ได้เป็นระบบเศรษฐกิจสัมมาพัฒนา ที่ก่อให้เกิดความสุขสงบร่มเย็น

3. การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ สัมมาชีพ หมายถึง อาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม และมีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้ สัมมาชีพจึงเป็นดัชนีร่วม ที่ร่วมเรื่องเศรษฐกิจจิตใจสังคม สิ่งแวดล้อมและศีลธรรมเข้ามาด้วยกัน จึงเป็นเครื่องชี้วัดที่ดีมาก เมื่อมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ จึงทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขและมีศีลธรรมที่ดี

4. ระบบเศรษฐกิจหลายเส้นทาง หากเปรียบร่างกายเป็นเสมือนระบบเศรษฐกิจ ร่างกายย่อมมีระบบทางเดินเลือดหลายเส้นทาง เพื่อที่จะนำพาร่างกายให้สมบูรณ์ที่สุด ทุกส่วนของร่างกายจะต้องมีหลอดเลือดเพื่อไปหล่อเลี้ยงให้คงอยู่ เปรียบดั่งระบบเศรษฐกิจใหม่ที่เป็นองค์รวมจะต้องมีหลากหลายเส้นทาง เพื่อที่จะตอบรับกับทุกสถานการณ์อย่างทันทั่วทั้ง

5. ระบบเศรษฐกิจ 3 เส้นทาง เป็นการบูรณาการให้ตอบโจทย์กับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยแยกออกเป็น 1) เศรษฐกิจคุ้มกัน 2) เศรษฐกิจสังคมที่ทั่วถึงเป็นธรรมแบบยูนิส 3) เศรษฐกิจมหาภาคแบบบูรณาการ โดย 3 ระบบเศรษฐกิจนี้จะสามารถออกแบบเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี

6. ระบบเศรษฐกิจใหม่ เป็นระบบเศรษฐกิจที่จะทำให้บ้านเมืองมีความเจริญลงตัว มีทัศนียภาพใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น ในระบบเศรษฐกิจทำให้ประเทศไทยมีระบบต่าง ๆ เป็นส่วนหนึ่งส่วนเดียวกัน และประชาชนเกิดจิตสำนึกแห่งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคล องค์กรรมไปถึงสถาบันต่าง ๆ ให้ตระหนักรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างบูรณาการ

มรรควิธีที่ 8 ระบบการศึกษาใหม่

ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าระบบการศึกษาเก่าเป็นระบบการศึกษาที่อยู่บนความคิดแบบแยกส่วนคือแยกออกจากความจริงของชีวิต ไปเอาวิชาเป็นตัวตั้งต้นและเน้นการเรียนรู้จากการท่องจำ ไม่ได้เน้นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ จึงส่งผลทำให้สร้างคนไทยที่อยู่ในระบบการศึกษาให้ไม่รู้จักรูขุมความจริงอันแท้จริงของความเป็นจริงของประเทศ ระบบการศึกษาไม่เป็นระบบการเปรียบเทียบผ่านการเรียนรู้จากวิชาที่ยังไม่ใช่ความจริงของประเทศให้อยู่ในหลักของความเป็นจริงในสถานการณ์จริง หรือการเริ่มต้นการสร้างพระเจดีย์จากฐาน โดยการเปิดพื้นที่ให้สังคมมีพื้นที่ในการแก้ปัญหาอย่างกว้างขวาง และเปิดรับการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในอนาคต

มรรควิธีที่ 9 ระบบการเมืองใหม่

การเมืองไทยในปัจจุบันเป็นการเมืองที่อ้างตัวว่าเป็นประเทศต้นแบบของเสรีประชาธิปไตย แต่กลับกัน ประเทศที่อ้างตนเป็นเสรีประชาธิปไตยยังอยู่ในระบบที่ล้าหลัง ระบบการเมืองที่ล้าหลังนี้ ย่อมจะทำให้ประเทศชาติขาดการพัฒนา ประเทศไทยผ่านการต่อสู้ทางการเมืองมานานมีการปฏิวัติรัฐประหารจำนวนมาก มีการเขียนรัฐธรรมนูญใหม่ ๆ กว่า 20 ฉบับ เพื่อแสดงว่าวิธีเก่า ๆ อย่างนี้ใช้ไม่ได้ผลแล้วดังนั้นจึงควรที่จะนำ วิธีคิดทางสายกลางมาใช้ในการพัฒนาการเมือง ถ้าหากนำมรรคทั้ง 12 มรรคสมาธิมาใช้ก็จะทำให้การเมืองดีไปด้วยเพราะจะเชื่อมโยงอยู่กับความถูกต้องเป็นธรรมทั้งหมด กลุ่มการเมืองไม่ควรมีสิทธิ เพราะอำนาจเงิน แต่ควรที่จะเป็นสิทธิของประเทศที่จะได้คนที่ดีที่สุดมาบริหารบ้านเมือง นี่คือการเมืองแบบใหม่ การเมืองแบบใหม่ อีกอย่างหนึ่งคือการเมืองอันเป็นอำนาจการตัดสินใจสูงสุด ต้องสัมพันธ์อยู่กับกระบวนการทางปัญญาสูงสุด กระบวนการทางปัญญาสูงสุดเป็นกระบวนการเพื่อพัฒนานโยบายระบบสาธารณะแบบมีส่วนร่วม ให้ประชาชนเป็นผู้ร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญา ซึ่งถ้าหากด้าหลักการเมืองแบบใหม่มาใช้ อาจส่งผลทำให้ไม่มีการปฏิวัติรัฐประหารอีกต่อไป กองทัพจะเป็นสถาบันป้องกันประเทศ และประชาชนจะมีบทบาทในการพัฒนาระบบการเมืองอย่างมากที่สุด

มรรควิธีที่ 10 พลังทางศาสนา

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจะเห็นได้ว่าประเทศไทยได้นำหลักธรรมคำสอนของศาสนาพุทธเข้ามาเป็น ส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต จนปัจจุบันมีคำกล่าวที่ว่าประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ เพราะแทบทุกพื้นที่ล้วนแล้วแต่มีวัด ซึ่งเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมที่ประชาชนคนไทยให้การเคารพนับถือ ที่สำคัญ ประเทศไทยยังยกย่อง พุทธธรรมอันเป็นภูมิปัญญาที่มาจากความจริงตามธรรมชาติ เข้ามาใช้ในการดำเนินชีวิต แต่หลังจากสถานการณ์โควิดเบาดบางลง ประเทศไทยจะนำเอาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือจีดีพีเป็นตัวตั้ง ซึ่งเป็นแนวคิดในการนำไปสู่การเสียสมดุลของประเทศ ซึ่งจะต้อง

มีการปรับเปลี่ยนมากมาย แต่บนหลักความเป็นจริงที่จะต้องปรับเปลี่ยน ปรับวิธีให้เห็นเป็นความจริงคือใช้วิธีคิดแบบทางสายกลาง เรียนรู้กระบวนการในการแก้ไขปัญหา และใช้กระบวนการทางสังคมให้ถูกต้อง ที่ผ่านมาพระพุทธศาสนาถูกทำให้เป็นเรื่องเล็ก โดยเป็นเครื่องมือของอำนาจรัฐ ไม่เปิดพื้นที่ฟังปัญหา และทางสังคมให้กับพระพุทธศาสนา ซึ่งหากย้อนกลับไปตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา ประเทศไทยเต็มไปด้วยการต่อสู้แย่งชิงอำนาจทางการเมืองไม่ไว้วางใจกัน แม้แต่พระสงฆ์ที่เคยสืบทอดมาเพื่อยึดอำนาจ จึงทำให้ปัจจุบันมีการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายมีระบบการปกครอง ที่ได้ขาดชัดเจนรวมไปถึงมีการแต่งตั้งโครงสร้างอำนาจที่ชัดเจนให้กับศาสนา พระพุทธศาสนาในประเทศไทยจึงไม่มีบทบาทใหญ่ แต่ยังคงรับใช้อำนาจรัฐและทำหน้าที่ทางจารีตประเพณีเป็นหลัก แต่หากหลังสถานการณ์โควิดเบาบางลง ประเทศไทยจะต้องมีการปรับเปลี่ยนระบบของพระพุทธศาสนา ว่าด้วยการจัดการระบบให้มีพลังที่จะขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จ โดยอาศัยภาคธุรกิจที่มีศรัทธาเข้าร่วมด้วยในการสนับสนุนและถ้าหากวัดทุกวัดร่วมกันขับเคลื่อน “ตามแผนและยุทธศาสตร์สร้างแผ่นดินสุขภาวะใน 800 อำเภอ 8,000 ตำบลทั่วประเทศ” จะเป็นการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติตามสถานการณ์จริงทำให้ทุกฝ่ายฉลาดขึ้น และฉลาดร่วมกัน

มรรควิธีที่ 11 ระบบข้อมูลข่าวสาร และการสื่อสารที่ทำให้รู้ความจริงทั่วถึง

ร่างกายมนุษย์เป็นร่างกายที่มีระบบซับซ้อนมากมายเป็นที่สุดในจักรวาล ท่ามกลางความหลากหลาย สุดประมาณของเซลล์ และอวัยวะต่าง ๆ ระบบร่างกายมีบูรณาภาพสมบูรณ์ เป็นองค์รวมที่มีดุลยภาพ และมีคุณสมบัติอันมหัศจรรย์ ร่างกายใช้หลักการหลากหลายอย่าง เพื่อเป็นส่วนที่ใช้ในการสื่อสารไปถึงเส้นประสาท เพื่อนำข้อมูลข่าวสารหรือการสื่อสารที่ทำให้ระบบรู้ความจริงถึงกัน ฉะนั้น ความหลากหลายจึงเป็นกฎของธรรมชาติ ที่เป็นตัวกำหนดความดีและความงาม ดังนั้นจึงปฏิเสธไม่ได้เลยที่สังคมไทยจะมีความหลากหลาย แต่ในท่ามกลางความหลากหลายเราจะต้องช่วยกันบูรณาการให้เป็นหนึ่งเดียว ซึ่งจะทำให้เป็นสมบัติชิ้นใหม่อันอัศจรรย์ แต่ประเทศไทยยังขาดการคิดใหญ่และการลงทุนในระบบของการสื่อสารอย่างสมบูรณ์ จึงจำเป็นที่จะต้องมีคนไทยจำนวนหนึ่งที่มีจินตนาการใหญ่ มีฉันทะ วิริยะ และคุณสมบัติที่เหมาะสมที่จะเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างสิ่งใหม่ ให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

มรรควิธี ที่ 12 สุขภาพคือทั้งหมด

หากกล่าวถึงสุขภาพ สุขภาพคือสภาวะที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกายจิตใจ สังคมและปัญญา จึงเป็นความหมายที่ครอบคลุม เป็นเรื่องของการบูรณาการและการพัฒนาจึงมีคำกล่าวว่า “สุขภาพคือ ทั้งหมด” หรือ Health is the Whole ฉะนั้นแล้วประเทศไทยจึงควรให้ความสำคัญกับระบบสาธารณสุข ดังที่การเผชิญวิกฤตโควิดของประเทศไทย ได้รับการให้คะแนนจากองค์กรระหว่าง

ประเทศว่าดีเป็นที่หนึ่งในโลก ระบบสาธารณสุขไทยมีโครงสร้างที่ครอบคลุมทั่วถึง มีบุคลากรคุณภาพมี นักวิชาการและสถาบันทางวิชาการสนับสนุนจำนวนมาก โดยมีองค์กรของภาครัฐเป็นตัวขับเคลื่อน และสนับสนุน เช่น สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ ที่คอยทำหน้าที่ สนองนโยบายของภาครัฐมาโดยตลอด จึงมองไม่เห็นการปฏิวัติระบบสาธารณสุขให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงและดีขึ้น จากงานพัฒนาไม่ใช่วาทกรรมหรือการโคลนล้มทำลาย จึงจะเป็นประเทศไทยที่ ถูกต้องเป็นธรรม เป็นประเทศที่ประชากรมีความสุขสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สังคมและปัญญา

บทวิจารณ์หนังสือ

จากเนื้อหาในหนังสือเรื่อง “ทิศทางอนาคตประเทศไทยหลังโควิด” ของศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี ถือว่าเป็นหนังสือที่ดีที่คุณค่าทั้งต่อการอ่านและการครอบครองไว้ ผู้เขียนได้นำเสนอแนวคิดทฤษฎีที่หลากหลายได้รวบรวมไว้ให้แก่ผู้อ่านเพื่อเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ และ ยังนำเสนอหลักธรรม คำสอนของพระพุทธศาสนา เข้ามาปรับใช้และแฝงอยู่ในทุกแนวคิดมาปรับใช้ ในชีวิตประจำวัน จึงทำให้หนังสือเล่มนี้กลายเป็นหนังสือที่มีคุณค่าต่อผู้อ่าน

จุดเด่นของหนังสือ

สำหรับหนังสือ “ทิศทางอนาคตประเทศไทยหลังโควิด” ผู้วิจารณ์มองว่าเป็นหนังสือที่มี เนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน เนื่องจากผู้เขียนได้มีการสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนาและความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์มีการยกตัวอย่างปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้นจริงในโลกปัจจุบัน โดยนำมาเรียบเรียงในรูปแบบความเรียงร้อยแก้ว โดยวางเนื้อหาได้ สอดคล้องกับหัวข้อของแต่ละบท ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย เนื้อหาแต่ละหัวข้อกระชับได้ใจความ มีการ อธิบายให้ความหมายของหลักธรรม เพื่อให้ผู้อ่านมีความรู้ความเข้าใจและเข้าใจในเนื้อเรื่องมากขึ้น นอกจากนี้ การออกแบบรูปเล่มมีความเรียบง่าย แต่ก็มีลวดลายที่ทำให้สะดุดตา และน่าหยิบมาอ่าน รูปแบบของปกจะออกไปทางการใช้สีปกและตัวหนังสือที่อ่านแล้วสบายตา ภายในเป็นกระดาษแบบ ถนอมสายตา รวมถึงขนาดของหนังสือเล่มนี้พอดีกับมือทำให้พกพาได้ง่าย สามารถนำไปอ่านได้ทุกที่ โดยรวมแล้วหนังสือเล่มนี้ถือว่าเป็นหนังสือที่ควรค่าแก่การอ่านและสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดำรงชีวิต อันนำไปสู่การพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “อนาคตประเทศไทยพุทธศักราช 2585” ได้อธิบายไว้ว่าผลการประมวล แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประเทศไทย ในสามทศวรรษที่ผ่านมาทำให้เห็นว่า สถานภาพด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยในระดับนานาชาติและในระดับอาเซียนมีความถดถอยเป็น

ลำดับ ภาคเกษตรของไทยซึ่งเคยเป็นเสาหลักของประเทศอ่อนแอลง ครอบครัวยุคใหม่หันมาหาอาชีพอื่นจากภาคเมืองอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ไทยที่เติบโตก็ยังไม่สามารถเป็นหัวรถจักรขับเคลื่อนผู้ประกอบการขนาดกลาง และขนาดย่อมให้เติบโตตามไปด้วย โครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบันอาศัยภาคบริการโดยเฉพาะการท่องเที่ยวซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาคบริการที่พึ่งพิงนักท่องเที่ยวต่างชาติ การใช้แรงงานไม่อยู่บนพื้นฐาน ของนวัตกรรมและความรู้เช่นเดียวกับภาคบริการในประเทศพัฒนาแล้ว ความสัมฤทธิ์ผลในด้านการศึกษาของไทยก็ต่ำกว่าความสัมฤทธิ์ผลของชาติอื่นๆ ในอาเซียนรวมทั้งเวียดนาม การทบทวนแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคมที่ผ่านมาพบว่า คนไทยกำลังดำเนินชีวิตอยู่ท่ามกลางความเสี่ยง ทั้งความเสี่ยงเชิงโครงสร้างที่เกิดขึ้นมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรนำไปสู่สังคมสูงวัยที่มีการออมลดลง การขาดแคลนแรงงานหนี้สินสูง ซึ่งจะทำให้เกิดภาระทางการคลังของรัฐในระยะยาว การสูญเสียขีดความสามารถในการแข่งขันในด้านการผลิต การค้าและการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ หรือแม้แต่การลงทุนในประเทศ และยังมีความเสี่ยงที่หลีกเลี่ยง ไม่ได้จากภัยพิบัติทางธรรมชาติและความเสี่ยง ที่มาจากปัจจัยภายนอกจากภาวะโลกร้อน ความเสี่ยงที่อาจจะเกิดจากโรคระบาด ความเสี่ยงซึ่งเกิดจากความตึงเครียดของการเปลี่ยนแปลงภูมิรัฐศาสตร์โลกที่ ทำให้ข้ออ้างทางตะวันออกมีความเข้มข้นขึ้นทำให้เกิดทางสองแพร่งของข้ออ้างที่จะมีผลต่อวิสัยทัศน์และการตัดสินใจการกำหนดทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้านการค้าและการลงทุน แต่จะลงลึกไปถึงด้านเทคโนโลยีและการศึกษาอีกด้วย (มิ่งสรรพ ขาวสะอาดและคณะ, 2565)

จุดด้อยของหนังสือ

สำหรับหนังสือ “ทิศทางอนาคตประเทศไทยหลังโควิด” พบว่ามีจุดที่ควรปรับปรุงไม่น้อย เริ่มจากองค์ประกอบของหนังสือเล่มนี้ไม่ครบ คือ ไม่มีคำนำ ไม่มีบรรณานุกรมให้สืบค้นเพิ่มเติม รวมถึงการอ้างอิงโดยไม่ได้ระบุแหล่งบรรณานุกรมที่ชัดเจน เนื้อหาในบางบทไม่มีคำอธิบายเกี่ยวกับหลักธรรมที่กล่าวถึง อาจจะส่งผลทำให้ผู้อ่านเกิดความไม่เข้าใจ ซึ่งผู้วิจารณ์เห็นว่า เป็นจุดหนึ่งที่ทำให้ผู้อ่านไม่ได้อ่านอย่างราบรื่นและไม่เข้าใจในเนื้อหา มีการพิมพ์ผิดคำในบางจุด จุดด้อยที่ปรากฏในช่วงกลางจนถึงท้ายของหนังสือ เมื่อผู้เขียนนำเสนอประเด็นที่มีความละเอียดอ่อน ปกติผู้เขียนจะนำเสนอด้วยความเป็นกลางเพื่อให้ผู้อ่านพิจารณาด้วยตนเอง แต่บางช่วงผู้เขียนก็ปิดโอกาสเหล่านี้โดยการใส่ความคิดเห็นของตนลงไป อาจจะทำให้ผู้อ่านบางคนอาจไม่เห็นด้วยกับผู้เขียนคล้ายกับหนังสือของสงวน โขติสุขรัตน์ที่ไม่มีบรรณานุกรมเช่นกันท่านได้กล่าวว่าเราจะดูวิถีชีวิตของคนที่รวมกันอยู่เป็นสังคมว่ามีความคิดเห็นและความเชื่อถืออย่างไร ก็อาจดูได้โดยอนุมานจากเรื่องของประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นของคนในสังคมทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะประเพณีที่สืบ ๆ ต่อ

กันมาแต่ปรัมปราซึ่งคนในสังคมรับเป็นมรดก มีจารีตประเพณี เป็นต้น ก็คือเรื่องของวัฒนธรรมนั่นเอง ที่ป็นคนให้เป็นคนในชนชาตินั้นหรือถิ่นนั้นเป็นเฉพาะทำให้สังคมสงบสุขสมัคคีเป็นแบบอย่างให้กับเยาวชนในยุคปัจจุบันและในอนาคต (สงวน โชตสุขรัตน์, 2553)

อีกหนึ่งประเด็นที่หนังสือยังไม่ได้กล่าวถึงคือ การให้น้ำหนักในมิติเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมมีไม่เท่ากันทั้งนี้ในมิติของทางสายกลางจะต้องมีหรือยึด “ความสมดุล” เป็นที่ตั้งเพื่อให้ตรงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่หมายถึง การพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของคนทั้งยุคปัจจุบัน และยุคต่อไปและการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม มนุษย์และสิ่งแวดล้อม (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2549) การพัฒนาของประเทศจะต้องเป็นไปในทิศทางที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอันจะทำให้มนุษย์ยังคงสามารถอยู่บนโลกใบนี้ต่อไปได้อีกยาวนาน โดยการพัฒนาในมิติทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม คือ การอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างพอเหมาะเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปในระยะยาวและมีการกระจายประโยชน์ใช้ต่อไปได้ในระยะยาวและมีการกระจายผลประโยชน์ให้แก่คนส่วนใหญ่รวมทั้งความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างผู้เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้เสีย (ไพฑูรย์ พงศบุตร 2544) ซึ่งหนังสือเล่มนี้ไม่ได้ให้ความสำคัญในมิตินี้ และในยุคโควิดนั้นถือว่าการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องสำคัญ เพราะจะเห็นได้จากการประกาศปิดพื้นที่บ้าน หมู่บ้าน สำนักงาน โรงงาน เพื่อป้องกันการแพร่ระบาด และการเก็บกวาด ฉีดพ่น ฆ่าเชื้อ เป็นเรื่องที่จำเป็นและสำคัญ

สรุป

หนังสือ “ทิศทางอนาคตประเทศไทยหลังโควิด” ของศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี เป็นหนังสือที่ผู้เขียนมีแนวคิดที่จะถ่ายทอดเรื่องราวของประเทศไทยหลังการผ่านพ้นวิกฤตโควิด ด้วยการทำตามระบบโครงสร้างของมรรควิธี 12 ประการ ที่สามารถสอนสังคมให้คนไทยได้รับรู้ รับทราบ โดยรวมถึงได้ถ่ายทอดประสบการณ์ของผู้เขียนเองในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อเปิดพื้นที่ทางสังคม เปิดพื้นที่ทางปัญญา ให้ทุกคนในสังคมได้ร่วมกันคิด และวางแผนอนาคตประเทศไทยไปพร้อมกัน โดยยึดหลักทางสายกลางหรือสายปัญญาคือสาเหตุแห่งความเป็นเหตุเป็นผลโดยไม่แยกข้างแยกซ้าย เพื่อใช้ในการสร้างสรรค์ประเทศไทย ที่มีความถูกต้องเป็นธรรมสมบูรณ์ โดยผู้เขียนเชื่อว่าหนังสือเล่มนี้เป็น “มหาสันติวรบท” หรือทางอันประเสริฐที่สันติ เพราะเป็นทางสายปัญญาที่จะนำผู้อ่านทุกท่านไปสู่อิสรภาพและมีศักดิ์ศรีเพื่อทำให้ประเทศไทย หลังพ้นวิกฤตโควิด พบกับความสุขประจวบ บรรลุนิพพาน

เอกสารอ้างอิง

- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2549). การจัดการความรู้สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารพัฒนาชุมชน*, 45(4), 8-10.
- ประเวศ วะสี. (2564). *ทิศทางอนาคตประเทศไทยหลังโควิด*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- ไพฑูรย์ พงศะบุตร. (2544). *พจนานุกรมฉบับที่ 27*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และคณะ. (2565). *อนาคตประเทศไทยพุทธศักราช 2585*. เชียงใหม่ : มูลนิธิสถาบันศึกษา.
- สงวน โชตสุขรัตน์. (2553). *ประเพณีไทยภาคเหนือ*. นนทบุรี : สำนักพิมพ์ศรีปัญญา.